

CURBET, Jaume: *Temeraris i atemorits: L'obsessió contemporània per la seguretat*. Girona: CCG Edicions, 2007. 98 p.

DELGADO MORAN, Nélida: *Tot Girona*. Barcelona: Escudo de Oro, 2007. 80 p.

DOMENECH TOMÀS, Marc [dir. i col.]; MARSÀ VILÀ, Isabel [trad.]: *Torres-García: Darrere la màscara constructiva*. Girona: Fundació Caixa de Girona, 2007. 248 p.

ESCOLA TÈCNICA SUPERIOR D'ARQUITECTURA DE BARCELONA: *Infraestructura i ciutat: Estació intermodal a Figueres*. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, 2007. 110 p.

ESTIVILL MORGAGES, Francesc; DOMENECH PONSATI, Josep [col.]: *Jo sóc pell*. Girona: Ajuntament de Girona, 2007. 48 p.

ESTRAGUÉS ESTREMS, Enric; ESTRAGUÉS ROURA, Gabriel: *El temps de Banyoles del 1900 al 2005*. Banyoles: Ajuntament de Banyoles, 2007. 173 p.

FALGUERAS FONT, Joan; SANTALO PEIX, Jaume: *Figueres, arquitectures i història*. Figueres: Edicions del Brau, 2007. 192 p.

FONALLERAS i CODONY, Josep Maria: *Un any de divorciat*. Badalona: Ara Llibres, 2007. 144 p.

FONT i AGULLO, Jordi [dir.]: *Història i memòria: El franquisme i els seus efectes als Països Catalans*. Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals Banyoles, 2007. 400 p.

GAY i FRIAS, Josep Víctor; GAY i PUIGBERT, Carles: *Els ponts*. Girona: Diputació de Girona, 2007. 90 p.

GÜELL i PARNAU, Maria Carme: *Corçà*. Girona: Diputació de Girona, 2007. 90 p.

IVERN, Dolores: *Les dones d'Esquerra. 1931-1939*. Girona: Fundació Josep Irla, 2007.

LANAO REVERTER, Pau; VINYOLAS i CASAS, Carme: *Santa Eugènia de Ter*. Girona: Ajuntament de Girona, 2007. 82 p.

LARIOS, Jordi: *Llorenç Villalonga i la fi del món*. Barcelona: PAM, 2007. 208 p.

dies 5 i 6 d'octubre del 2006, del VI Col·loqui Internacional «Problemes i mètodes de literatura catalana antiga: Francesc Fontanella en el seu temps». Hi va anar lligada perquè els organitzadors –la mateixa parella editora del volum– van voler que els participants d'aquesta edició dels CIPMLCA assistissin a la trobada llibre en mà, coneixent les intervencions dels seus col·legues; d'aquesta manera van poder dedicar més temps al debat que, val a dir, va ser molt productiu i engrescador.

Al mateix temps, convé destacar que aquesta obra sobre Fontanella és el títol amb què Edicions Vitel·la es llançava al mercat editorial. Aquest segell ha tingut l'encertada gosadia de preocupar-se per presentar els resultats de la recerca universitària de diversos àmbits humanístics en un format rigorós però compatible amb el públic més ampli.

El volum està estructurat en dues parts: la primera conté els estudis històrics i culturals, amb les aportacions d'Antoni Simon, Henry Ettinghausen, Òscar Jané i Eulàlia Miralles. La segona inclou els estudis més pròpiament literaris –llengua, poesia i teatre–, amb les aportacions de Francesc Feliu, Albert Rossich, M. Àngels Herrero, Montserrat Bonaventura, Giuseppe Grilli, Joan Alegret, Jaume

Pòrtulas, Pep Valsalobre, Maria-Mercè Miró i Albert Mestres.

Finalment, només em resta agrair als autors, als editors, als responsables de la col·lecció i a l'editorial que hagin elaborat un volum com aquest, que ha d'ajudar a conèixer millor i a dignificar un escriptor com Francesc Fontanella i, alhora, un període injustament menystingut de la nostra història literària.

David Prats

Tresors artístics desapareguts

PÉREZ SANTAMARÍA, Aurora.

L'art religiós a Palafrugell.
Quaderns de Palafrugell, 16.
Ajuntament de Palafrugell /
Diputació de Girona, 2007.
160 pàgines.

Aquest nou volum dels Quaderns de Palafrugell conté un estudi exhaustiu del patrimoni artístic de les següents esglésies: la parroquial de Sant Martí de Palafrugell; l'Hospital de Palafrugell i la capella de l'Asil; la capella de Sant Ramon d'Ermedàs; la capella de Santa Margarida; el santuari de Sant Sebastià de la Guarda; la parroquial de Sant Fruitós de Llofriu; les esglésies de Calella i Llafranc i la de Sant Esteve de Monràs.

Tampoc hauria sorprès si el llibre hagués portat

per títol «L'art religiós desaparegut a Palafrugell», ja que bona part de l'obra, com no podia ser d'altra manera, està dedicada a estudiar els retaules, majorment barrocs, que ocupaven l'altar major i les capelles laterals d'algunes d'aquestes esglésies i que van ser llançats a les flames els primers dies de la revolució de 1936. No hi podia mancar, doncs, el capítol «1936: pèrdua de bona part del patrimoni artístic religiós». Les fotografies –les que s'han trobat– han de suplir l'obra cremada.

L'autora, Aurora Pérez Santamaría, gran coneixedora de l'escultura barroca de Catalunya, ha disposat de la col·laboració de Joan Badia-Homs, conegut estudiós del patrimoni arquitectònic i religiós del Baix Empordà, per als capítols corresponents a la capella de Santa Margarida, l'ermita de Sant Sebastià, l'església de Llofriu i les de Calella i Llafranc.

És un vertader plaer llegir l'extens capítol dedicat al majestuós i impressionant retaule de Sant Martí, una

de les grans obres de l'escultor vigatà Pau Costa, que fins al 20 de juliol del 36 va ocupar el gran absis del temple parroquial de Palafrugell. Venturosament es conserven fotografies d'aquest retaule, de conjunt i de detalls, i a partir d'aquí l'autora n'ha pogut fer l'estudi aprofundit. Especialista en l'obra de Pau Costa en particular, Aurora Pérez ens fa fixar en aspectes de l'estructura, l'ornamentació i la composició del retaule, tant els específics com aquells que presenten similituds o diferències amb altres grans retaules majors obrats també per Pau Costa, per exemple els de Cassà de la Selva i de Sant Feliu de Torelló, igualment perduts, o els de Cadaqués i d'Arenys de Mar, que no van ser incendiats.

Malgrat la dificultat de l'anàlisi iconogràfica del retaule, que ha de limitar a les fotografies existents, l'autora s'esplaija comparant imatges, baixos relleus o àngels que omplien els diferents cossos. Així, ens fa adonar de les diferències entre la imatge de sant Martí del retaule de Cassà de la Selva amb la del mateix sant al de Palafrugell; o com era més reeixida l'escena de l'Oració a l'Hort del retaule de Palafrugell que la també esculpida en el d'Arenys; o com els àngels adoradors eren semblants als del retaule de la Concepció de la catedral de Girona, i tots

seguien models dels pintors italians Reni i Maratta. I remarca especialment la força dels sis grans «atlants» nus que ornaven el sòcol del retaule, inspirats en escultures de Miquel Àngel i dotats de la tensió física del grup del Laocoont.

La grandiositat, la perfecció, la magnificència d'aquest retaule eren l'admiració de tots els palafrugellencs. En paraules de Pla: «Quan el sol moribund entrava pel rosetó de l'església de Palafrugell i tocava d'una manera progressivament esmoreïda les formes daurades i polsoses de l'altar, es produïa una fascinació delicadíssima, una espècie d'espiritualització de la realitat, que tots els que hem nascut en aquest poble hem portat a la memòria tota la vida» (citat a la p. 47).

El llibre també descriu breument el que queda de les altres capelles del temple i, a partir d'una fotografia amb pocs detalls i de testimonis orals, tempteja la descripció de dos retaules que figuraven en la capella de Sant Pere—Renaixement tardà o un primer barroc— i en la de la Divina Pastora.

A continuació trobem un breu capítol sobre els dos orgues també fets cendres el 1936, i un altre—escrit per l'actual rector de Palafrugell, Martíà Brugada— sobre les peces d'art que conté actualment el temple: orfèbreria, imat-

ges, i el mural recentment col·locat en una capella orientada a llevant. Si bé l'inici del retaule major data del 1710, l'obra de fàbrica del temple es remunta al 1588. Al volum s'expliquen els successius passos constructius fins a arribar a la façana barroca i al campanar inacabat.

Els capítols corresponents a les altres esglésies estudiades segueixen un esquema semblant. I l'autora dedica una pàgina a les esglésies de Sant Pere de Calella i de Santa Rosa de Llafranc, construïdes durant la segona meitat del segle XIX, per remarcar-ne els murals de Sant Pere (1958) i de Santa Rosa (1945), que decoren els respectius absis.

El gran nombre de fotografies que il·lustren cada capítol, en blanc i negre les d'obres perdudes i en colors les d'existents, fan molt àgil i llegidor el llibre. És una aportació d'alt interès no només per als estudiosos de l'art, especialment el barroc català, sinó per a tots els vilatans de les parròquies estudiades interessats a conèixer el patrimoni religiós del poble. Potser—i aquí formulo un desig— arribarà un dia en què cada municipi podrà presumir d'un estudi del seu art religiós, existent i desaparegut, tan aprofundit com el que des d'ara té Palafrugell.

Pere Joan Sureda

El treball forçat dels vençuts

CLARA, Josep.

Esclaus i peons de la Nueva España. Els batallons de treballadors a Catalunya (1939-1942)

Quaderns del Cercle, núm. 23.
Cercle d'Estudis Històrics i Socials.
Girona, 2007. 203 pàgines.

Un dels aspectes més desconeguts de la política repressiva del franquisme és la utilització del treball forçat de soldats en obres públiques de reconstrucció. Es tracta d'un univers de dolor i d'injustícia, integrat tant pels batallons de treballadors, formats per soldats republicans fets presoners que, sense cap judici, van estar molts mesos treballant a pic i pala en condicions molt penoses, com pels batallons disciplinaris de soldats treballadors, on feien la mili, també a pic i pala, els joves en edat militar que eren considerats desafectes al règim. Va ser una situació que va durar de 1939 a 1942 i que va afectar, a Catalunya, entre 25.000 i 28.000 persones. Cal no confondre aquesta realitat amb la redempció de penes pel treball, ja que en aquest cas no hi havia condemna ni, per tant, redempció de pena, sinó un càstig polític basat en criteris arbitraris, no expressats en cap codi penal.

A *Esclaus i peons de la Nueva España*, el professor Josep Clara ens ofereix, com a resultat d'una meritòria recerca arxivística